

Yttrande angående utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet

Sammanfattning

Lunds kommun är positiv till majoriteten av utkastets förslag om förändringar av lagstiftningen och förtydliganden av gällande rätt. Lunds kommun har några synpunkter av processuell natur samt efterfrågar vissa klargöranden gällande delegation. Gällande det materiella innehållet i de nya lagarna är Lunds kommun överlag positiv. För att kunna göra ett tydligt ställningstagande angående den nya grunden för omhändertagande anser Lunds kommun att det är nödvändigt att invänta resultatet av *Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i LVU (S 2023:13)*.

Kapitel 5 En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

5.3 Lagens struktur

Lunds kommun tillstyrker förslaget om att nuvarande lag delas upp i två separata lagar. Dispositionen av lagen om omhändertagande för vård av barn av unga föreslås i utkastet följa vårdkedjan vilket också tillstyrks.

5.3 Innebörden av omhändertagande och vård

Det föreslås att det i den nya lagen ska göras tydligare skillnad mellan det ingripande som får ske med stöd av lagen och den vård som kan möjliggöras genom ett ingripande. Lunds kommun tillstyrker förslaget och anser att en distinktion mellan begreppen *omhändertagande* och

vård är viktigt för att öka rättssäkerheten och förutsägbarheten av lagens tillämpning.

Kapitel 6 barns och ungas rättigheter

Lunds kommun tycker det är särskilt bra att bestämmelser om barn och ungas rättigheter placeras och tydliggörs i ett centralt kapitel.

6.3 Barnet eller den unges rätt att framföra sina åsikter

Utkastet föreslår att bestämmelsen om att barnets eller den unges inställning så långt det är möjligt ska klarläggas på annat sätt när han eller hon inte framför sina åsikter inte ska föras över till den nya lagen. Lunds kommun tillstyrker förslaget.

Kapitel 7 Förutsättningar för omhändertagande för vård

7.2 Förutsättningarna för omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet och eget beteende

7.2.1 Förhållanden i hemmet

Lunds kommun tillstyrker samtliga förändringarna av bestämmelsens rekvisit och förtydliganden av dessa.

Lunds kommun vill dock särskilt kommentera resonemanget beträffande rekvisitet brister i omsorgen och hur det ska förstås. Lunds kommun anser att det är viktigt att poängtera, som utkastet till viss del gör, att alla föräldrar som involveras i kriminalitet inte nödvändigtvis brister i omsorgen. Som det beskrivs i utkastet kan inte föräldrars problem i sig utgöra skäl för omhändertagande utan att det väsentliga är vilka risker detta utgör för barnet. Det måste ställas krav på att någon av de riskfyllda situationer som omnämns i utkastet rent faktiskt är aktuella.

Kapitel 8 Stärkt trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn

8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Utkastet föreslår att barn ska omhändertas för vård på grund av anknytning till familjehemmet under vissa givna förutsättningar. I avsnitt 5.3 analyseras förhållandet mellan begreppen *omhändertagande* och *vård* i syfte att förtydliga skillnaden mellan begreppen. Bestämmelserna om omhändertagande för vård har också justerats språkligt för att tydliggöra att det är frågan om just ett *omhändertagande* för *vård*. Lunds kommun är av uppfattningen att det måste kunna förekomma situationer då ett barn som tidigare varit omhändertaget för vård på grund av brister i hemmet i princip inte har ett faktiskt vårdbehov när de förhållandena som föranledde omhändertagandet för vård har upphört. När omhändertagande ska göras på grund av anknytning blir det därför problematiskt att resonera utifrån begreppet *vård*. För att domstolarna och socialtjänsten ska kunna göra en bedömning av vårdens nödvändighet (enligt förslaget i avsnitt 7.1) behöver det konkret exemplifieras vad vården kan komma att bestå i. Om begreppet *vård* behålls i paragrafen anser Lunds kommun att det krävs ett förtydligande gällande vad begreppet *vård* i dessa situationer avser och vad som kan komma tänkas ingå i en vårdplan.

Den nya grunden för omhändertagande för vård föreslås inte vara tillämplig i de situationer då ett barn placeras i ett familjehem med vårdnadshavarnas samtycke eller i situationer då vården inleds med stöd av LVU men efter en tid övergår till en placering enligt SoL. Lunds kommun vill poängtera att dessa barns anknytning till ett familjehem kan dock vara väl så stark och barnet kan komma att ta lika mycket skada av en hemflytt som ett barn som är placerat enligt LVU.

Lunds kommun är av uppfattningen att även om barn omhändertas på grund av anknytning till familjehemmet är det i sig ingen garanti för att barnet ska tillförsäkras den stabilitet och kontinuitet som eftersträvas. Familjehemmet kan exempelvis säga upp uppdraget och vårdnadshavare kan fortfarande begära att omhändertagandet upphör. Barnet kan därmed vid ett omhändertagande på grund av anknytning komma att utsättas för påfrestande och långdragna utredningar och

rättsprocesser under lång tid som i sig skadar barnet. Vårdnadsöverflytt är den åtgärd som bäst tillförsäkrar placerade barn kontinuitet och stabilitet när en återförening inte är möjlig. Lunds kommun saknar därför ett resonemang angående om en ny grund för omhändertagande på grund av anknytning kan komma att minska antalet vårdnadsöverflyttningar. Vidare vill Lunds kommun påtala att det inte redan nu kan utvärderas vilket genomslag de förändringar som gjorts det senaste åren beträffande obligatoriskt övervägande om flyttningsförbud och obligatoriskt övervägande av vårdnadsöverflytt efter två år har fått.

Lunds kommun är positiv till intentionerna med förslaget och anser att det krävs förändringar för att öka stabilitet för barn som har stark anknytning till ett familjehem. Lunds kommun anser dock att förslaget inte är tillräckligt genomarbetat. *Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i LVU (S 2023:13)* har i uppdrag att bland annat föreslå hur bestämmelsen i LVU om vårdens upphörande i vissa delar ska utformas samt ta ställning till behovet av att stärka och konkretisera socialnämndens ansvar för återförening. Lunds kommun anser att resultatet av den utredningen behöver ställas mot förslaget om omhändertagande för vård på grund av anknytning för att kunna göra en bedömning av vilka förändringar som skulle vara mest ändamålsenliga och som kan få bäst genomslag i praktiken.

9 Ansökan och beslut om omhändertagande för vård

9.2.1 Vad en ansökan om omhändertagande för vård ska innehålla

Av 4 kap. 2 § framgår vad en ansökan om omhändertagande för vård enligt 3 kap. 1 § ska innehålla. 3 kap. 1 § är formulerad på ett sådant sett att den enbart är tillämplig när det är fråga om omhändertagande för vård enligt 2 eller 3 §§. Det får därmed förstås som att 3 kap. 5 § ska tillämpas fristående från 3 kap. 1 §. 4 kap. 2 § behöver därför ändras på så sätt att även ansökan om omhändertagande för vård på grund av anknytning omfattas av bestämmelsen.

Kapitel 10 Omedelbart omhändertagande

10.4.3 Efterföljande ansökan till förvaltningsrätten

I lag om placering av barn i skyddat boende framgår att om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om en omedelbar insats i form av skyddat boende, ska socialnämnden inom sex veckor från den dag placeringen påbörjades ansöka hos förvaltningsrätten om att barnet ska beviljas skyddat boende. I prop. 2023/24:31 framgår att valet av en tidsfrist om sex veckor delvis grundar sig i att barnet då utsätts för mindre påfrestningar i det inledande skedet av en placering och att det skapar större handlingsutrymme för socialnämnden att begära in behövlig utredning. Lunds kommun ser ingen anledning till att se annorlunda på situationer då barnet omedelbart omhändertagits för vård med stöd av LVU. Tidsfristen för att ansöka om omhändertagande för vård efter ett fastställt beslut om omedelbart omhändertagande bör därför vara sex veckor.

10.5 Upphörande av omedelbart omhändertagande

Utkastet föreslår att socialnämnden även fortsättningsvis genast ska besluta att ett omedelbart omhändertagande för vård ska upphöra när det inte längre behövs. Vidare framgår det att det är av vikt att ett omedelbart omhändertagande för vård eller tillfällig vård inte pågår längre än vad som är nödvändigt. Beslutanderätten för upphörande av omedelbart omhändertagande regleras varken i 30 kap. 7 § SoL eller genom kompletterande beslutsrätt i den nya lagen. Mot bakgrund av det skyndsamhetskrav som ställs upp i bestämmelsen efterfrågar Lunds kommun att lagstiftaren uttalar sig i frågan om beslutanderätt.

Kapitel 11 Vårdens genomförande

11.5 Umgänge

Utkastet föreslår att det av lagen uttryckligen ska framgå att socialnämnden ansvarar för att barnet eller den unge ges möjlighet till umgängen även med syskon och andra närstående. Lunds kommun tillstyrker förslaget.

Lunds kommun ställer sig frågande till varför ordet *umgängesbegränsning* föreslås bytas ut till *umgänge* i 30 kap. 7 § 5.p SoL (lagrum enligt föreslagen ändring). Ett formellt beslut borde inte vara nödvändigt i de fall då socialnämnden och vårdnadshavare eller föräldrar med umgängesrätt är överens. Ett formellt beslut om umgänge kommer därför i praktiken i princip alltid innebära en begränsning av umgänget mot vårdnadshavarnas eller föräldrarnas vilja.

Lunds kommun är av uppfattningen att umgängesbegränsning och hemlighållande av barnets vistelseort som idag regleras i ett och samma lagrum bör separeras till två skilda lagrum.

Beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av barnets vistelseort beslutas inte sällan i samband med att barnet tas om hand med stöd av bestämmelserna om omedelbart omhändertagande. För att vården ska bli ändamålsenlig och barnets trygghet garanteras är det därför nödvändigt att denna typ av beslut kan tas snabbt. Lunds kommun anser därför att det bör införas en bestämmelse om att beslutanderätten, när beslut inte kan avvaktas, får fattas av nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat för att fatta ett sådant beslut.

11.6 Vårdnadshavares och föräldrars inflytande över vården

Lunds kommun tillstyrker förslaget om att socialnämnden ska erbjuda vårdnadshavare och föräldrar stöd som kan bidra till att de blir delaktiga i vården av barnet och utvecklas i sitt föräldraskap. Lunds kommun anser dock att det finns situationer då det varken är lämpligt eller möjligt att erbjuda vårdnadshavarna stöd som kan bidra till att de blir delaktiga i vården. Det bör därför finnas möjlighet att underlåta att erbjuda stöd om det finns särskilda skäl.

Av utkastet framgår vidare att stöd till vårdnadshavare och föräldrar vars barn är omhändertagna för vård är viktigt för genomförandet av vården och för att vården ska kunna upphöra så snart som möjligt. Lunds kommun efterfrågar därför ett förtydligande om vad ett sådant stöd kan innehålla när barnet är omhändertaget för vård på grund av anknytning.

15 Upphörande av omhändertagande för vård

15.1.1 Omhändertagande ska upphöra när det inte längre behövs

Om det införs en ny grund för omhändertagande för vård på grund av anknytning till familjehemmet efterfrågar Lunds kommun ett förtydligande gällande om omhändertagandet upphör i de fall familjehemmet väljer att säga upp uppdraget.

15.2 En begäran om att omhändertagandet ska upphöra kan i vissa fall avvisas

Lunds kommun tillstyrker förslaget och anser att det är väl övervägt. Det är välkommet att placerade barn och unga ska få större möjlighet att etablera sig i sina placeringar och det ger socialnämnden större möjlighet att arbeta med den unges vårdbehov samt stöd till vårdnadshavarna.

16 Flyttningsförbud

16.1 Flyttningsförbud ska regleras i den nya lagen

Utkastet föreslår att flyttningsförbud inte längre ska vara tillämpligt i de fall barn är omhändertagna för vård på grund av förhållanden i hemmet. Bestämmelsen om flyttningsförbud är avsedd att tillämpas i fall där själva separationen eller flytten är skadlig för barnet (bet. SoU 1979/80:44 s. 78). I utkastet framgår vidare att syftet i första hand är att förhindra en hemtagning i de fall barnet har behov av en långsammare återflyttning, men vårdnadshavaren inte medger det (s.172). Vidare framgår det av utkastet att:

Ett flyttningsförbud bedöms svara mot situationer där en återförening är realistisk, men där det finns ett temporärt behov av att skjuta upp den. I andra fall, där det kanske är ovisst om en återförening är bäst för barnet eller där förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning ännu inte är klargjorda eller uppfyllda och barnet därför behöver stanna kvar på obestämd tid i familjehemmet, bedöms det finnas behov av en tryggare och mer förutsebar reglering för barnet (s. 175).

Lunds kommun är av uppfattningen att det kommer uppstå situationer då en återförening är realistisk men där barnet är i behov av en långsammare återflyttning än vad vårdnadshavarna medger. Det kommer också uppstå situationer då förutsättningarna för omhändertagande för vård på grund av anknytning till familjehemmet inte är uppfyllda men barnet är i behov av en långsammare hemflytt än vad som medges av vårdnadshavaren. Flyttningsförbud måste också betraktas som en mindre ingripande åtgärd än ett omhändertagande för vård på grund av anknytning varför det inte är lämpligt att ta bort den möjligheten för barn som är placerade på grund av förhållanden i hemmet. Lunds kommun förstår problematiken med att möjliggöra två alternativa processer i och med den nya grunden för omhändertagande men är inte av uppfattningen att den föreslagna begränsningen av flyttningsförbud är tillräckligt övervägd. Lunds kommun avstyrker därför förslaget om att flyttningsförbud inte ska vara tillämpligt när ett barn omhändertagits för vård på grund av förhållanden i hemmet.

21 Offentligt biträde och ställföreträdare

21.1.1 Rätt till offentligt biträde i vissa ärenden och mål enligt lagen

Enligt utkastet ska nuvarande bestämmelse om att offentligt biträde ska förordnas vid överklagande av ett beslut om var barnet eller den unge ska placeras, föras över till den nya lagen med ett förtydligande om att rätten till offentligt biträde gäller redan när en vilja att överklaga beslutet uttrycks. Lunds kommun tillstyrker förslaget men anser att det krävs förtydliganden. I utkastet konstateras att barn under 15 år ska kunna överklaga beslut om placering. Det framgår dock inte om ett förordnat biträde är en förutsättning för att ett barn under 15 år överhuvudtaget ska kunna överklaga. Frågan kan komma att aktualiseras om ett barn uttrycker missnöje sent under överklagandetiden och ett offentligt biträde inte hinner förordnas eller om det offentliga biträdet inte anser att ett överklagande ska ske. Som en följd av ovan frågeställning behöver det också klargöras från vilken tidpunkt överklagandetiden ska beräknas. Om det är från att barnet tagit del av nämndens beslut eller från det att det offentliga biträdet tagit del av beslutet. Lunds kommun efterfrågar också klarhet i om det ska göras en bedömning beträffande barnets ålder samt förmåga att

förstå innebörden och konsekvenserna av beslutet innan ett uttryckt missnöje behandlas som ett överklagande och om den bedömningen uteslutande ska göras av det offentliga biträdet.

26 En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

26.9 Handläggning hos Statens intuitionsstyrelse

I avsnitt 26.2.5 i utkastet redogörs det för barn och ungas rätt till relevant information. När barn och unga är omhändertagna för vård och placerade på SiS har socialtjänsten fortfarande ansvar för barnet eller den unge. Lunds kommun anser därför att det i lagen tydligt bör framgå att även socialtjänsten ska underrättas om utredningar och beslut som fattas av SiS med stöd av den nya lagen.

Övrigt

I övrigt tillstyrker Lunds kommun utkastets förslag eller lämnar dem utan erinran.